

Ödemarks naturreservat

Sumpskog i Ödemarks NR.

FOTO: Lars Gezelius

Skötselplan

Fastställd i december 2003
Länsstyrelsen Östergötland

SKÖTSELPLAN FÖR ÖDEMARKS NATURRESERVAT

Skötselplanen gäller utan tidsbegränsning. En översyn bör göras senast om 10 år för att bedöma behovet av revidering. Skötselplanen har upprättats av Länsstyrelsen 2001-03. Planförfattare har varit Lars Gezelius.

Innehållsförteckning

A. Allmän beskrivning

- 1. Administrativa data**
- 2. Grund för beslutet, ändamål och reservatsföreskrifter**
- 3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden**
 - 3.1 Naturbeskrivning
 - 3.2 Kulturhistoriska förhållanden
 - 3.3 Nuvarande markanvändning
 - 3.4 Tillgänglighet
 - 3.5 Slitage- och störningskänslighet
 - 3.6 Källuppgifter

B. Plandel

- 1. Disposition och skötsel av mark**
 - 1.1 Kvalitetsmål
 - 1.2 Skötselområden
 - 1.3 Jakt
 - 1.4 Utmärkning av reservatets gräns
- 2. Anordningar för rekreation och friluftsliv**
 - 2.1 Övergripande mål
 - 2.2 Riktlinjer och åtgärder
 - 2.2.1 Information
 - 2.2.2 Vandringsled
 - 2.2.3 Parkering
 - 2.2.4 Renhållning
- 3. Tillsyn**
- 4. Dokumentation och uppföljning**
 - 4.1 Dokumentation och inventering
 - 4.2 Uppföljning
- 5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen**

Bilagor

1. Översiktligt läge, utdrag ur topografisk karta *
2. Utdrag ur ortofoto, indelning i skötselområden **
3. Utdrag ur ekonomisk karta från 1948 samt utdrag ur fornlämningsregister
4. Utredning av kostnader för naturvårdsförvaltningen

* Medgivande Lantmäteriverket 1998. Ur GSD. Grön Kartbild diarienummer 507-98-4761

** Medgivande Lantmäteriverket 1998. Ur GSD-Ekonomiska kartan dnr 1998. 507-98-3015,

A. ALLMÄN BESKRIVNING

1. Administrativa data om naturreservatet

Benämning: Ödemarks naturreservat

Objektnummer: 0502133

Beslutsdatum: 2003-12-04

Kommun: Ödeshög

Socken: Trehörna

Läge: Strax norr om Rottnåsa, ca 3 km SV Trehörna

Kartor: Topografisk karta: 07 E NO
Ekonomisk karta: 074 98

Gräns: Mittlinjen av den kraftiga heldragna linjen på till beslutet bifogad karta, bilaga 1.

Koordinater: 64 46 90 14 41 20

Areal: 55 ha

Fastigheter: Trehörna-Ödemark 1:1, Rottnåsa 1:6 (II) och 1:7 (II), Stampkärret 1:1 och Trehörna 1:1.

Markägare: Trehöna-Ödemark 1:1 (47,7 ha land)
Sune Holmqvist, Ödemark,
573 99 TRANÅS
tel: 0140-341 70

Trehöna 1:1 och Stampkärret 1:1 (5,2 ha)
Gustava Charlotta Behms Stiftelse
C/o Jan-Olof Segersson
Rönnestad
573 99 TRANÅS
tel: 0140-350 14

Rottnåsa 1:6 (II) och 1:7 (II) (1,3 ha)
Leif Stille, Odengatan 2
392 33 KALMAR
0480-167 76 eller 073-687 87 58

Övriga sakägare: Jaktarrendator på Trehöna Ödemark 1:1
Göran Andersson, Stjärngatan 10A
595 33 Mjölby tel: 0142- 163 68

Jaktarrendatorer på Trehöna 1:1 och Stampkärret 1:1 företrädda av:

Rickard Mårtensson
Viby Trojenborg
590 17 Mantorp

NR-Förvaltare: Länsstyrelsen Östergötland

Naturtyper: Barrblandskog: ca 54 ha
Sjöstrand + vatten: ca 1 ha
Produktiv skogsmark: ca 50 ha
Impediment: ca 5 ha
Västlig taiga 26 ha, habitatkod 9010

Övrigt Området är Natura 2000 område; kod SE0230357

2. Ändamål, föreskrifter och grund för beslut

(se beslut om Ödemarks naturreservat)

3. Översiktlig beskrivning av befintliga förhållanden

3.1 Naturbeskrivning

Ödemarks naturreservat är ca 55 ha stort och omfattar ett mångformigt skogsområde nordost om Ödemarks gård. Reservatet ligger ca 3 km SV Trehörna i Ödeshögs kommun. Reservatet utgörs av barrblandskog med ett stort lövinslag, framför allt asp. Området är relativt kuperat med en delvis kraftig sluttning i östra kanten. Centralt finns två höjder i norr och söder. De lägsta nivåerna i östra delen av reservatet ligger 173 m över havet och höjderna på 210 m – en höjdskillnad på omkring 37 meter. Reservatet gränsar till skogsmark utom i öster där gränsen går vid Ågöl och Ågölamossen och i söder där reservatet gränsar till gamla åkermarker. I öster gränsar reservatet till ett hygge.

Geologi och geomorfologi

Berggrunden utgörs av yngre jämn kornig granit och den går i dagen på flera ställen inom reservatet i form av hållmarker och branter. Även lodytor förekommer.

Jordarterna inom området utgörs av morängrus. Sluttningarna är blockrika och delvis storblockiga. De nedre delarna av området utgörs av torvjord. Även inne i området finns torvjord i svackor i kärren.

Längst i söder i reservatet finns det norra slutet på en supramarin isälvsavlagring i form av en rullstensås som sträcker sig ned till Vagnsjön. En ås varpå vägen till området går fram.

Vegetation

Reservatet utgörs i sin helhet av skogsmark. Ca 50 ha räknas som produktiv skogsmark. Området domineras av äldre barrblandskog på hållmarkspartier, i blockrika sluttningar, i fukt/kärrstråk och i brantmiljö. På flera ställen finns 200-åriga tallar. Ca 70 % av skogen är i åldersklassen 100-110 år. Inslaget av löv, särskilt grov asp men även en hel del björk, är påfallande stort. Ställvis finns rena lövbestånd t ex ett parti med ung asp i nordost, en lundmiljö i bäckravin i sydost, och ett klibbalkärr i sydväst. I partier med kulturpåverkan finns hasselbuketter. I övrigt finns oxel, rönn, lind, alm. I buskskiktet finns bl.a en, brakved och pors.

26 ha av reservatet utgörs av det i EU:s habitatdirektiv prioriterade habitatet "Västlig Taiga".

Det finns ställvis gott om död ved i form av torrträd, torrakor, högstubbar och lågor av framförallt asp och gran. Spår av tidigare brand finns.

Medelboniteten har bedömts till 6,1 m³sk per ha och år. Virkesförrådet bedömdes i november 2001 till ca 234 m³sk per ha. Trädslagsfördelningen är tall 37 %, gran 33%, björk 17 %, övrigt löv 13 % (fr.a. asp och klibbal).

Rödlistade arter

Vid en inventering av nyckelbiotoper som utfördes 1993 och 1998 återfanns flera rödlistade arter och signalarter. Ytterligare arter har påträffats i samband med upprättandet av denna plan och i samband med upprättande av naturvårdsprogram för Ödeshögs kommun. Hittills har 14 rödlistade arter och drygt 30 signalarter påträffats (se nedan).

Kärlväxter

Kärlväxtfloran är varierande och representativ för de olika biotoperna. I barrskogsmiljöerna finns t ex gott om ljung, blåbär, lingon, skogskovall, med inslag av t.ex. linnea, skogsstjärna, bergrör, vårbrodd, skogssallad, ekorrbär, stinknäva, harsyra och stensöta. I fuktiga kärr- och mosspartier finns skvattram, mannagräs, strandklo, hjortron, sumpmåra, strandlysing, vattenklöver, tuvull, bukestarr, vass, veketåg, stjärnstarr. I sluttningarna med rörligt grundvatten är floran rikare och här finns t.ex. blåsippa (S), liljekonvalj, teveronika, ärtvicker, häckvicker, gökärt, hallon, stenbär och bergslok. I lundmiljön i backdalen i sydost är floran lundartad med bl.a. tibast (S), stinksyska, underviol (S), myskmadra (S), bäckbräsma (S), ormbär (S), blåsippa (S) och svart trolldruva (S). Arter med (S) räknas som signalarter. I marker med kulturpåverkan finns bl.a. stor blåklocka, liten blåklocka, nattviol, daggekåpa, blodrot, smultron, käringtand, hundkex, åkervädd, fyrkantig johannesört, gulmåra, vitmåra, rödklöver, ärenpris och örnbräken. Ingen systematisk inventering av floran har genomförts inom reservatsområdet.

Lavar

På hållmarker dominerar olika renlavar. Området hyser en rik och värdefull lavflora. Den är framförallt knuten till aspen.

Signalarter och rödlistade arter:

Aspgelélav (NT) på asp
Gammelgranslav på gran och al
Korallav på björk,
Grynig filtlav
Klotterlav
Lönnlav
Kattfotslav
Havstulpanlav
Blodlav
Tunn flarnlav
Bårdlav
Strecklav
Grynig blåslav
Gulnål på asp
Xylographa parallella
Thelotrema lepadinum

Mossor

Stora ytor domineras av mosstäcke, framför allt husmossa. Det är även gott om väggmossa, kammossa, rosmossa och vitmossor i kärrpartierna.

Signalarter och rödlistade arter:

Grön sköldmossa (NT)
Liten hornflikmossa (VU)
Vedsäcksmossa (VU)
Vedtrappmossa (NT)
Asphättemossa (NT)
Fällmossa
Platt fjädermossa
Västlig hakmossa
Långflikmossa

Svampar

Signalarter och rödlistade arter:

Stor aspticka på asp (NT)
Veckticka (NT)
Gulporing (NT)
Kandelabersvamp (NT)
Vit vedfingersvamp (NT)
Barkticka
Vedticka
Rävticka på asp

Djurliv

Lägre fauna

Den rika förekomsten av död ved i olika nedbrytningsstadier och den stora variationen av småhabitat och substrat i området torde göra att den lägre faunan (rygggradslösa djur) är artrik och med stor sannolikhet finns här många rödlistade arter. Spår av granbarkgnagare *Microbregma emarginata* (NT) har påträffats på gran. I bäckdalen i sydost har några landsnäckarter påträffats t.ex. slät, mångtandad, och tätstrimmig spolsnäcka samt linssnäcka. I våtare partier ned mot Ågöl har blå jungfruslända påträffats. Någon systematisk inventering av den lägre faunan har dock inte genomförts ännu.

Däggdjur och fåglar

Däggdjursfaunan är den för trakten normala med bl a grävling, räv, ekorre och mård, älg och rådjur. Området är attraktivt för flera hackspettarter, observationer har gjorts av spillkråka, gröngöling och mindre hackspett (VU). Många träd har bohål, fr a asp. Bohål av mindre hackspett har påträffats. Hackmärken av tretåig hackspett (VU) finns på gran i norra delen av området. Övriga arter som noterats är tjäder (S), järpe (S), duvhök, bivråk (VU), tofsmes, talltita, stjärtnes och nötväcka. Tjäder, spillkråka och duvhök har nyligen tagits bort från rödlistan. Tjäder är en ofta sedd art i området och området är sannolikt en viktig refugie för arten i denna trakt. Ingen systematisk inventering av däggdjur eller fåglar har genomförts.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

Häradskartan

Enligt häradskartan över Dals och Lysings härad, karterat 1876-77 ligger nuvarande reservatsområde till största delen på utmark som mestadels markerats med barrträdssymboler. Troligen förekom skogsbyte i vissa delar. På en del ställen fanns dock jordtorp under Ödemark med tillhörande små åkrar och slätterängar. Fastigheten Trehörna Ödemark 1:2 var ett jordtorp, Önnarp jordtorp och strax nordväst om det låg torpet Björkbacken. Här var sista boende Sven Andersson med hustrun Eva Larsdotter 1831-1837, (dvs före häradskartan, därför ej markerat). Här finns minst tre åkerlappar och flera odlingsrösen. Kärret i nordväst utnyttjades som slättermark (sidavallsäng) och en gammal körväg går från Björkbacken norrut längs fastmarkskanten till denna slättermark. Ännu en åker finns öster om kärret. Den är ca 20 x 40 meter och omges av murar och rösen.

En smal remsa slättermark fanns även på Ödemark 1:1, precis intill Rottnåsa 1:7 samt på fastigheten Trehörna 1:1 precis intill gränsen till Ödemark 1:1 vid brytpunkten av gränsen. Den sistnämnda tillhörde jordtorpet Stampen.

I nordöstra hörnet av reservatet låg det gamla jordtorpet Randen. Vid torpgrunden finns en liten skylt med texten: Här låg backstugan Ranna (Randen) under Hägna. Sista boende August Nord med hustru Emeli Augusta Persdotter 1895 – 1902.

Den flacka marken i sydöstra delen av reservatet (på Rottnåsa 1:6) utgjordes av åker.

Utdrag ut häradskartan över Dals och Lysings härad, karterat 1876-77.

Ekonomiska kartan från 1948.

I bilaga 4 finns ett utdrag av denna karta. Här kan man se att det då att åkermarken på Rottmåsa 1:6 (och del av 1:7) var kvar. En mindre åker fanns även öster om Ödemarshög (fanns ej på häradskartan) samt några mindre åkrar kring Önnarp.

Enligt länsstyrelsens fornlämningsregister finns två kända fornlämningar i området. Det är bebyggelse lämningarna Randen och Björkbacken (se ovan).

3.3 Nuvarande markanvändning

Nuvarande markanvändning har fram till bildande av naturreservat utgjorts av ett intensivt skogsbruk. Jakt bedrivs i området. Det finns ett par smärre jaktorn, saltsten och foderkrubba.

3.4 Tillgänglighet

Området nås lättast via vägen mellan Tranås och Ödesög, avtagsväg vid Vagnsjön vid liten skylt mot Rottmåsa. Buss 670 trafikerar vägen Tranås – Ödesög.

3.5 Slitage- och störningskänslighet

De mest slitagekänsliga delarna av Ödemarshög naturreservat är sannolikt branterna och de lavklädda hällmarkerna. I övrigt är inte området särskilt känsligt för slitage. Områdets störningskänslighet är måttlig.

3.6 Källuppgifter

Häradskartan – Dals och Lysings härad 1876-1877.

SGU. 1907. Geologiska kartan serie Aa. No 140. Bladet "Boxholm".

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan från 1948

Skogsvårdsstyrelsen, Östra Götaland. Utdrag ur nyckelbiotopsinventering.

Natura 2000-databasen, område SE0230357

Ödesögs kommun – naturvårdsprogram 1999, objekt 328 och 329

B. PLANDEL

1. Disposition och skötsel av mark

1.1 Kvalitetsmål för Ödemarks naturreservat

Kvalitetsmålet för skötseln av Ödemarks naturreservat är att bevara och utveckla skogsmarken med dess naturskogskaraktär innehållande ett stort lövinslag och den fauna och flora som naturligt hör hemma i de olika naturtyperna. Kvalitetsmålet innebär att bl a utpekade Natura 2000-livsmiljöer och/eller arter skall uppnå en gynnsam bevarandestatus

De för gammelskogar karakteristiska arterna som finns inom reservatet skall kunna fortleva i livskraftiga bestånd. Mängden död ved ska vara stor i hela reservatet på lång sikt.

Naturliga störningsregimer som eld, vatten och vind, ska ges möjlighet att påverka skogsmarken i naturreservatet.

Prioriterade bevarandevärden

Den rikliga förekomsten av döda träd, högstubbar och lågor.

Den rikliga förekomsten av grova träd särskilt av asp.

De blockiga till storblockiga branterna.

Den värdefulla kryptogamfloran.

Den värdefulla kärlväxtfloran.

De stora ornitologiska värdena.

1.2 Skötselområden

Naturreservatet har indelats i fyra skötselområden (se karta, bilaga 2).

Skötselområde 1 (1,3 ha)

Mål

Naturskogsartad lövskog med granfri utveckling. Högt inslag av död ved i olika stadier av nedbrytning.

Åtgärder

Yngre granar gallras bort återkommande. Granarna ska då inte ligga kvar i reservatet. Skogen lämnas i övrigt orörd.

Skötselområde 2 (2 ha)

Mål

Lövsuccesion mot naturskogslignande tillstånd.

Åtgärder

Granen avverkas snarast och tas bort. Allt löv sparas. Därefter lämnas området för fri utveckling.

Skötselområde 3 (2 ha)

Mål

Lövskogsdominerad naturskog.

Åtgärder

30 granar avverkas. Yngre granar gallras bort återkommande. Skogen lämnas i övrigt orörd. Bebyggelselämningen Randen vårdas så att dess strukturer bevaras och synliggörs.

Skötselområde 4 (48,5 ha)

Mål

Naturskog med stort lövinslag av framförallt asp med intern dynamik. Andelen grova träd och andelen död ved i olika stadier av nedbrytning ska öka.

Åtgärder

Skogen lämnas orörd. Bebyggelselämningen Björkebacken vårdas så att dess strukturer bevaras och synliggörs.

1.3 Jakt

Jakt efter fågel är inte tillåten i reservatet. Älgdragare för fällt vilt får användas med försiktighet så att markskador så långt möjligt undviks. I reservatet finns två jaktorn som får bibehållas i nuvarande omfattning. Ev. siktröjning ska ske i samråd med naturvårdsförvaltaren (Länsstyrelsen).

1.4 Utmärkning av reservatets gräns

Utmärkning av reservatsgränsen ska utföras av naturvårdsförvaltaren enligt svensk standard SIS 031522 och enligt Naturvårdsverkets anvisningar.

2. Anordningar för rekreation och friluftsliv

2.1 Övergripande mål

Syftet med reservatet är i första hand att bevara den orörda karaktären och skydda områdets växt- och djurliv. Reservatet ska vara tillgängligt för allmänheten och planeringen för friluftslivet bör inriktas på att informera om områdets naturvärden och föreskrifter samt att kanalisera besökarna till delar av området.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Anläggningar för besökare

En mindre parkeringsplats om ca 20 x 10 m för sex-sju bilar iordningställs på den öppna yta som idag finns intill körvägen mot Ödemarks gård (strax utanför reservatet, se karta, bilaga 3). Vid parkeringen sätts en informationstavla upp för uppsättning av informationsskyltar om reservatet. Från parkeringen anvisas besökare till fots till reservatets centrala/östra del. En vandringsled anläggs med ungefärlig sträckning enligt karta, bilaga 3.

Vid reservatets gräns sätts informationsskyltar upp på ytterligare två platser, se karta.

Vägvisningsskylt sätts upp vid avfarten till Rottnåsa vid länsväg 503, Ödeshög-Tranås. Vägen till reservatet administreras av Rottnåsa vägsamfällighet.

Information

En informationsskylt tas fram som beskriver reservatet och föreskrifterna. På denna ska också finnas en tydlig karta över området. Denna skylt kan kompletteras med en skylt som utförligare beskriver områdets naturtyper, flora och fauna samt lämpliga biotopskyltar.

Renhållning

Utplacering av sopmaja eller soptunna bedöms inte vara nödvändig.

3. TILLSYN

För närvarande bedöms ingen speciell tillsynsman behövas inom reservatet. Tillsyn av reservatet skall ombesörjas av naturvårdsförvaltningens personal.

4. DOKUMENTATION OCH UPPFÖLJNING

Skötseln av naturreservatet ska ske på ett sådant sätt att önskat resultat uppnås till lägsta möjliga kostnad. Effekterna av utförda skötselinsatser måste därför alltid följas upp. Uppföljningen ska sedan ligga till grund för förändringar av skötselmetoder och revidering av skötselplanen.

Inventeringar

Systematiska inventeringar av fåglar, lavar, mossor, svampar och insekter ska genomföras i området senast år 2007 för att djupare dokumentera naturvärdena i naturreservatet. Även strukturer och företeelser som har betydelse för bl.a. rödlistade arter som t.ex. ålders- och trädslagsfördelning, mängd och kvalitet av död ved ska dokumenteras.

Uppföljning av kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Den lägre faunan och floran i området skall följas upp med återkommande inventeringar som gör det möjligt att jämföra resultaten mellan provtillfällena. Uppföljningen skall ske enligt fastställda metoder som används inom miljöövervakning nationellt eller regionalt eller i samband med Natura 2000. Lämpliga parametrar för uppföljning i reservatet är hur arealen av naturtyperna, och hur dess ingående strukturer och funktioner, förändras.

5. FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

Länsstyrelsen har gjort en ekonomisk utredning daterad (bilaga 5). Den ekonomiska utredningen är undantagen från fastställelse.

Bekostas av naturvårdsförvaltaren:

- Utmärkning av reservatets gräns.
- Informationstavlor med skyltar och vägvisare.
- Vandringsled.
- Skötselåtgärder enligt plan.
- Del i vägunderhåll, Rottnåsa vägsamfällighet.
- Inventering, tillsyn och övriga naturvårdsåtgärder.

EKONOMISK UTREDNING

2003-06-25

Engångskostnader

Markering av reservatets gräns	20 000 kr
Röjning, etc	40 000 kr
Dokumentation och inventering	50 000 kr
Informationsskyltar	25 000 kr
Ställning för informationsskylt	10 000 kr
Vägunderhåll	10 000 kr
Parkeringsplats	20 000 kr

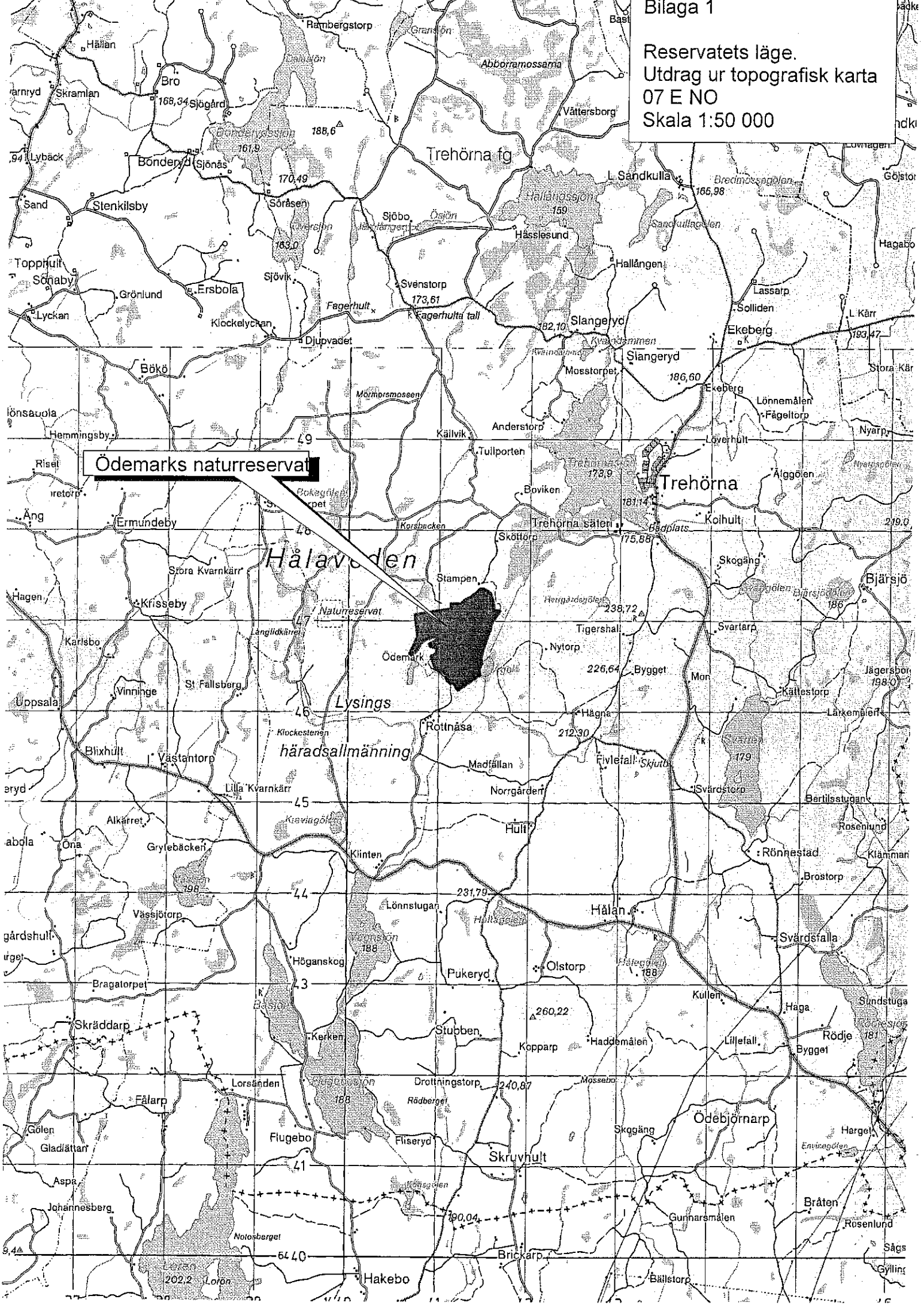
Summa:	175 000 kr

Den ekonomiska kostnadsberäkningen grundar sig på 2003 års prisnivå.

Bilaga 1

Reservatets läge.
Utdrag ur topografisk karta
07 E NO
Skala 1:50 000

Ödemarks naturreservat

□ Indelning i skötselområden

Ⓟ Parkeringsplats

..... Ungefärlig sträckning
av vandringsled

Bilaga 2
Ödemarks NR
Indelning i skötselområden
skala 1:6000

Kaisbacken

Skottorp

LYSINGS HÄRADSALLMÄNNING

3

200

Stampen

STAMPKÄRRETT

Önnerp.

Agalmossen

Nytorp

ODEMARK

Ödemärkshöjden

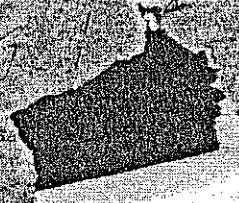
223

ROJNÄSA

Tällexulla

Lurp

Moss

KÄRRETT

138

5

Namn: _____
 Nr: 80
 Blad: Trehörna SV
 Art: Bebyggelse lämningar,
 Men. Fida. Träskalle

Koordinat: x y
 175 m öh
 Antal: _____
 Fastighet: Hagna 71
 Namn: Rånåsen (Banna)
 Orientering: _____

Terräng: N. s. luttning i kuperad
 områden med Högmarks

Beskrivning: Bebyggelse lämningar, antika
 stenställe i bestående av 1 grund
 i östra delen och 1 högmarks
 kvarn med 1.5 kvadratmeter.

Tradition: _____
 Kommentarer: Namn genom rikt.

Tidigare anteckningar: _____	Spezialkartor: _____
Fotos: _____	Datum: 19 _____

Namn

Blad: 7 E 9 i

Trehörna SV

Nr: 96

A

Art: Bålggubbe lammningar
heltida korpstall.

Koordinat: x

y

200 m ö h

Antal:

Fastighet: Ödemarsh 77

Namn:

Pjörkebacken

Orientering:

Terräng: 5 skottmarker i korpstall
innan mark, Skopmark (blandslag).

Beskrivning: Bålggubblammningar sentida
triptalle, bestämning av
årgång, lövda ytor och 10-fal
gynningsförhållanden.

Tradition:

Kommentar: Namn given Arbo

Tidigare anteckningar:

Specialkartor:

Fotos:

Datum: 19

EKONOMISK UTREDNING

2003-06-25

Engångskostnader

Markering av reservatets gräns	20 000 kr
Röjning, etc	40 000 kr
Dokumentation och inventering	50 000 kr
Informationsskyltar	25 000 kr
Ställning för informationsskylt	10 000 kr
Vägunderhåll	10 000 kr
Parkeringsplats	20 000 kr
Summa:	175 000 kr

Den ekonomiska kostnadsberäkningen grundar sig på 2003 års prisnivå.